

Asia: VN/27452/2020

Kysely taloudellisille toimijoille: kokemuksia voimassa olevan julkisuuslain soveltamiseen liittyvistä keskeisistä haasteista ja julkisuuslainsäädännön kehittämistarpeista taloudellisen toiminnan näkökulmasta

Alla on esitetty työryhmän toimeksiannon pohjalta kysymyksiä julkisuusperiaatteen toteutumisesta. Pyydämme arviomaan esitettyjä kysymyksiä ja tuomaan esiin erityisesti oman tai edustamanne tahon toiminnassa havaittuja näkökohtia. Vastaukset kysymyksiin toivotaan muotoiltavan lyhyesti, mutta mahdollisimman konkreettisesti ja selkeästi. Voitte konkretisoida havaintojanne tarvittaessa esimerkkien avulla. Kaikkiin kysymyksiin ei tarvitse vastata.

1. Onko julkisten tietojen saatavuus sekä mahdollisuus tietojen uudelleenkäyttöön riittävää? Jos ei, niin mitkä ovat nähdäksenne avoimuuden toteutumisen keskeisimmät esteet?

Nykyinen lainsäädäntö, siihen liittyvät tulkinnat ja käytänteet ilman johdonmukaisuutta aiheuttavat palveluiden pirstaloitumista, näiden erivauhtisuutta ja eriytymistä, sekä aiheuttaa samalla tietojen saatavuuteen ja siirtämiseen ongelmia. Nykytilanne estää samalla uusien ketterien ja hyödyllisten palveluiden kehittämistä ja niiden syntymisen. Jotta julkisen sektorin, sekä yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyö olisi jatkossa sujuvaa, tulisi asiakkaan/yksilön tietojen sujuvaan ja johdonmukaiseen vaihtamiseen näiden välillä kiinnittää erityistä huomiota.

Nykyinen lainsäädäntö ei tue esimerkiksi sitä, että suostumuksellaan henkilö voisi saada yhdistettyä erilaisia rekisteritietoja yhteen palveluun ja pystyisi osoittamaan helpommin tiettyjen kelpoisuuksien suorittamista. Toimivien asiakaslähtöisten digitaalisten palveluiden näkökulmasta kansalaisilla tulisi olla mahdollisuus suostumuksen perusteella antaa tietojansa hyödynnettäväksi eri palveluissa lainsäädännön sitä estämättä.

2. Ovatko digitalisaatio, muuttuneet tiedonkäsittelytavat tai muut muutokset toimintaympäristössä parantaneet julkisten tietojen saatavuutta tai aiheuttaneet haasteita julkisuusperiaatteen toteutumisessa? Jos ovat, niin kuvatkaa näitä muutoksia.

Digitalisaatio ja teknologia itsessään eivät paranna julkisten palveluiden saatavuutta, vaan näiden ympärille tulee säätää myös tulevaisuuteen katsovaa lainsäädäntöä. Väistyvä kynä, paperi ja mappi -menetelmä on korvautunut vauhdilla erilaisin menetelmin kerätyllä ja tallennettavalla datalla. Julkista tietoa tulee jatkossa hyödyntää ja analysoida yhä laadukkaampien palveluiden kehittämiseen. Tietoa tulee tarjota myös yksityisten palveluntuottajien käyttöön. Palveluiden tuottamisessa tulee huomioida jatkossa erityisesti yksilön tarpeet sekä digitaalisesti muodostuvan koneluettavan omadatan muodostuminen ja siirrettävyys.

Tietojen hyödyntäminen ja datapohjaisella tiedolla johtaminen korostuvat muun muassa erityisesti jatkuvan oppimisen ja työvoimapalveluiden tarjonnan kehittämisessä. Valtakunnallista palvelurakennetta rakentaessa tulee huomioida laajojen julkisten tietovarantojen keskusteluyhteys – myös yksityisten palveluntuottajien kanssa – rajapintojen avulla. Tällä varmistetaan samalla yhdenvertaisuus palveluiden saatavuuden osalta kaikkialla Suomessa.

Erilaisten digitaalisten rekisterien ja tietokantojen määrä tulee varmasti lisääntymään. Jotta näistä yksittäisistä julkisista palveluista saataisiin laadukas ja aidosti toimiva palvelukokonaisuus, tulisi yleisen ja erityislainsäädännön kannustaa viranomaisia yhteiseen tiedon jakamiseen uusien innovatiivisten palveluiden syntymisen mahdollistamiseksi.

3. Liittyykö julkisuuslain ja henkilötietojen suoja koskevien sekä niitä yhteensovittavien (Julkl 16.3 §) säännösten tulkittamiseen mielestänne haasteita? Jos liittyy, niin kuvatkaa kokemaanne epäselvyyttä tai epäkohtaa mahdollisimman tarkasti.

Julkisuuslain ja erityislakien asemaa on selkeytettävä, jotta samat periaatteet pätsivät mahdollisimman laajalti viranomaisilta saadun tiedon luovuttamiseen. Eli laeissa suostumuksen antamisesta on säädetty poikkeuksellisesti. Yleissääntelylle on tässä suhteessa tarvetta. Julkisuuslailla tulisi pyrkiä selkeyttämään tietojen luovuttamista koskeva yleinen linja siten, että erityisesti yksilön oikeus saada tietoja itsestään siirrettävässä muodossa (mahdollisesti rajapinnan yli) olisi mahdollisimman laaja.

4. Muut mahdolliset kommentit ja toiveet, joita haluatte välittää työryhmälle julkisuuslain ajantasaistamistyössä huomioon otettavaksi.

Työryhmän tehtävänä on myös selvittää ja arvioida julkisuuslain soveltamisalan riittävyttä ja ajantasaisuutta erityisesti ottaen huomioon hallinnon uusiutuvat rakenteet. Tässä yhteydessä Palta haluaa korostaa, että avoimessa kilpailussa olevien valtionyhtiöiden saattaminen julkisuuslain piiriin asettaisi nämä yhtiöt epäreiluun kilpailuasemaan. Kilpailuneutraliteetin näkökulmasta kotimaisille toimijoille ei voida asettaa julkisuuslain tuomia velvoitteita, mitä esimerkiksi ulkomaisella kilpailijalla ei olisi.

Valtio on viime vuonna linjannut omistajapolitiikkaa periaatepäätöksessään (VNK/2020/48), jossa suuret kaupallisesti toimivat listaamattomat yhtiöt rinnastetaan pörssiyrityksiin. Näitä periaatepäätöksen mukaan ovat Altia Oyj, Finnair Oyj, Fortum Oyj, Neste Oyj, Nordic Morning Oyj, Patria Oyj, Posti Group Oyj ja VR-Yhtymä Oy. Periaatepäätöksessä myös linjataan, että

kilpailuneutraliteettitavoitteen mukaisesti valtion omistamien yhtiöiden toimintaperiaatteiden, rahoitusrakenteen ja tuottotavoitteiden tulee olla vertailukelpoisia samalla toimialalla toimivien muiden yhtiöiden kanssa.

Konttinen Jari
Palvelualojen työnantajat Palta ry.